***** Variantã în lucru *****

Întîmplările răsboiului franţozilor şi întoarcerea lor de la Moscva ş. c. l.**, tălmăcite de pre nemţie de un iubitori de neamul românesc. Şi cu chieltuiala dumnealui Alexie Lazaru date în tipari, la Buda, în Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungureşti, 1814, o planşă + 2 file + 104 pp. + o anexă.**

Cătră cetitori!

Nu puţini ani sînt de cînd începînd franţozii răzmiriţă în ţeara lor şi de aci înainte nu vrură să aibă crai stăpînitori preste dînşii, ci îşi întocmiră respublică, cu care a frîncilor grea faptă se aţiţă acel război în Europa, a căruia sfîrşit abiia acum nădăjduim să-l vedem. Mulţi ani steagurile oştilor franţozeşti pretutindenea zburdate flutura biruitoare, cît numai franţozii se credea pre sine a fi nebiruiţi şi cum că preste scurtă vreme ei vor stăpîni preste toată Europa; ci şi alţii mulţi se aluneca cu acéiaşi părére.

Ci cum este firea norocului nestatornică şi jocurile lui foarte schimbătoare, iată cînd gîndea franţozii că ei ţin norocul de păr, cît niciodată să nu se poată smulge din biruitoarele lor mîini, iată le veni zburdare ca să se scoale cu război asupra muscalilor; carii, venind franţozii cu îndreznire asupra lor, încet-încet, trăgîndu-să înapoi, faceră cale vrăjmaşilor franţozii cătră cetatea Moscva, unde ajungînd aceştea, cei mai norocoşi pre lume a fi se socotea, pentru că nu se îndoia, că muscalii acum va fi silit a cere şi a face pace după plăcerea lui Bonaparte. Şi aşa franţozii şi de aici se vor înturna biruitori, ci tocma fapta ceia, cu care credea franţozii că vor încorona biruinţele sale cele mai denainte, tocma aceua fu lor începutul durerilor şi a nefericirei. Întîmplările franţozilor şi fuga lor cea amară din Ţara Muscalului o pui eu înaintea cetitorilor români în cărticica aceasta. Nu pentru ceva dobîndă a mea, ci pentru petrecerea cetitorilor şi pentru ca şi românilor celor ce nu ştiu limbi streine să fie cunoscute aceste mari lucruri ale Europei cu prilejul Franţozeştii Răzimiriţă căzute, şi fieştecarele să vază schimbările norocului în lumea aceasta şi să se înveţă a nu se încredinţa norocului, carele aceluia, cui părtineşte mai tare, pre urmă se face cumplit vrăjmaş.

Véstea sau lauda lui Napoleon Bonaparte, ca a unei căpetenie mai mare a oştilor franţozeşti

Războaele céle dintîi ale lui Napoleon, care le-au făcut el în Italia, i-au întemeiat lauda, acolo au aflat o oaste foarte împrăştiiată, răsipită, cslab înbrăcată şi cu plată puţină. Napoleon

Bonaparte încă de departe arătase ostaşilor lui Italiia cea bogată, întru care de şe este voia ca să-şi mai înalţe starea, de lipsă este a întra. Aceasta înţelegînd ostaşii lui, toate cu o unump şi cu o voe era gata a le face. Protivnicii lui, nefiind asemene, în toate bătăile au fost biruiţi şi pentru acéia au şi avut ostaşii lui cătră dînsul mare nădejde îndrăznire.

El au aşezat aspre subordinaţii sau orînduieli şi au strîns o oaste mare foarte, caré întru toate biruinţele lui de mare ajutoriu i-au fost. Şi aşa norocul tot cu el au fost pănă la încheierea păcii

[...]

Gheneraríul Mak, carele un plan foarte bun făcuse şi pe hîrtie îl descrise, însă în cîmp a-l împlini n-au putut, mai nainte de a aştepta ca să ajungă muscalii, au plecat înainte, ce l-au îndemnat pre el spre aceia nu se cuvine a spune aici; destul că au fost bătut. Din cea de 80.000 a lui puternică tabără n-au scăpat mai mult decît erţherţogul (prinţul) Ferdinand cu 10.000 de călăreţi, carele au socotit că mai bine este să războească şi cu oastea sa să scape decît în Ulm să-l prindă.

Aceasta fu cea dintîi învingere sau biruinţă, caree Napoleon ca împărat o au făcut, ci se vede că el singur nu o socoteşte de mare preţ a fi, că Mak n-au fost acel gheneral carele s-ar fi putut asemăna cu Napoleon.

După aceia au urmat bătaia la Austerliţ (dechemvrie anul 1805). Aicea s-au purtat împăratul Napoleon bună pază, şi nici cît n-au întîrziat a-şi scuti păşirea înainte. Împăratul Alexandru n-au avut mai mult de 52.000 de ruşi sau muscali şi de ai Austriei 25.000. Napoleon au avut 120.000 şi au bătut.

[...]

Franţozilor, cum mai puteţi vorbi de cinste? Naţia voastră e ruşinată, cinstea voastră pierdută, că întru acest război ostaşii voştri mai multe fapte de ruşine au făcut, mai mult au răpit şi jefuit, mai multe biserici au spurcat, mai mult au aprins şi ars decît în toate celelalte războaie. Nici o ţară din Evropa de pofta răpirii voastre n-au fost scutită, nici o curte mare, nici un oraş sau cetate; lucrurile cele vechi ale Italiei le-aţi tras la Paris, bisericile Portugaliei le-aţi jăfuit, Şpania o aţi pustiit, arhiva Austriei prin înşălăciune o aţi răpit, pre Praizu 6 ani de zile l-aţi supt, în Ţara Muscăcească aţi împlinit toată măsura faptelor voastre celor urîte, şi pentru aceea aţi tras asupra voastră dumnezeiasca răsplătire

[...]

Napoleon, la întoarcerea sa înapoi, todeuna au fost într̆ gardă. Împăratul franţozesc – ce se atîrnă de a lui persoană – obicinuita pază nicicînd cu vedérea nu o au trecut; şi macar că

el au fost încungiurat de credincioasa gardă, s-au suit în căruţa marşalului Berta, iară a sa căruţă supt pază au lăsat-o înapoi goală, ca să vie după dînsul; căruţa marşalului acestuia Berta au fost proastă şi cu fereşti oarbe.

[...]

Vedeţi nemţilor, franţozilor, italienilor, aceasta sînt faptele apărătoriului vostru – a împăratului – şi a craiului. Aceasta e lauda lui ca a unei căpetenii mai mari a oştilor! De este vreunul între voi carele me-ar putea arăta că prea mult aş fi grăit, acela să-mi iasă înainte şi la tot cuvîntul îi voi aduce mulţime de mărturii.

Închietoarele oşti au ajuns la Raina. Pretutindenea cu mare bucurie sînt priimite, carea bucurie destul arată, cît sînt de apărătoriul franţozesc osteniţi. Glasul norodului e cea mai mare mărturie cît de grele au fost asupririle ispravnicilor a apărătoriului. Nu e dară de mirare că să pofteşte a se vedea odată scăpat de aceşti oaspeţi (goşti) şi pre aceia cu bucurie a-i priimi, carii 300 de mile de loc de departe au venit, ca să ne ajute slobozeniia a o căpăta. Ferice de noi, de se va împlini această mare punere înainte, de se va împlini! – Atunci ni se cuvine Şclavi (robi) a ne numi.

[...]

Magazinurile cele mai de aproape ale franţozilor au fost pre acea vreme în Smolensk; Maloiaroslaveţ era ca la 50 de mile de loc departe de Smolensk. O călătorie ca aceasta, fără pîne, fără altă hrană de lipsă supt neodihnita goană a protivnicului a o face au fost acel exemplu (pildă), carele numai oastea franţozească avea a-l tălcui sau a-l dezlega. Ci, pentru greotatea exemplului acestuia, toată oastea era datoare a mulţemi împăratului, care nici o grije n-au avut, nici mai nainte au socotit şi toată purtarea de grije care un povăţuitori de oaste negreşit datori este să o aibă, nici într-o samă nu au băgat-o, şi drept aceia întru aşa chip toată oastea el singur o au povăţuit către perire. Napoleon, prin a sa nebăgare de seamă, toate greşalele sale le-au plătit cu pierderea oastei.

[...]

De la Kovin, cozacii nu încetasă de a-i goni, şi puţini au ajuns la Vaihel. Dară şi cei ce au ajuns nu mult după aceia au trăit, căci ala slăbise bieţii soldaţi, cît în toate zilele vedeam pre cei robiţi cum după întîia mîncare murea.

Aşa au luat sfîrşit trufaşa punere înainte a lui Napoleon; aşa s-au împlinit făgăduinţele cele ce încă la începutul războiului le-au fost prorocit; nu pre Russia, ci pre el singur au nimerit acea netrecută întîmplare, care Evropa pentru a sa slobozenie cu sine o poartă.

[...]

Căpitanul rusesc Bukanev din batalionul dîntîi al Granatirilor, în bătaia de la Borodino sau Mozaisks, în 7 septembrie 1812, era cu compania sa de partea stîngă de gardă, ca să apere bateriile. Brigade-comendantul lui, firştul Cantecuzin, şi batalions-comendatul, oberstlainant Albert, amîndoi aceştiea au căzut. Bukanev după căderea acestora, mai bătrîn fiind, au stătut în locul celui de pre urmă, şi avînd noroc cu baionetурile au împins colona vrăjmaşului înapoi, şi acea bună poziţie care o avea mai nainte vrăjmaşul au luat-o el.

[...]

Friderih Berendt, un iagher din cei de voe din Pomern, au căpătat în zioa dintîi a lunei lui mai 1813, la Merzeburg, la apărarea unei porţi o puşcătură şi o zdrobitură în spate. După ce au simţit că au întrat franţozii despre ceaialaltă parte în oraş, au scăpat cu vreo cîţva soţi şi patru zile întru o insulă pre apa Saal au şăzut ascuns într-o păduriţe unde ş-au legat plaghele (ranele) şi împr[e]ună cu soţii lui de la un lăcuitori din acea insulă au căpătat hrană de mîncare".

[...]

În vremea întoarcerii oştilor austrieceşti de la Dresda cătră Bohemia, Raiter-brigade prinţul Coburg au căpătat poruncă ca să-ş ia poziţia lîngă Dux. Reghementul de dragoni a prinţului Ioann de 2 divizione puternic, carele era împreunat cu kirazir-reghimentul no. 1, au auzit aproape de Culm un sunet de tunuri, şi îndată după aceia au alergat un flighel-adiutant al craiului praizesc cătră dînşii, carele au chiemat pre obrişteru Sik la craiul Praizului, carele era în dealul de lîngă Tepliţ: «Domnia ta vezi, iubite obîrştere, au grăit monarhul cătră dînsul, criticeasca stare a oştilor noastre, de va scoate vrăjmaşul pe gheneralul Osterman din chéia de lîngă Culm, el încă astăzi va străbate pînă la Tepliţ, şi toate trupele care încă prin munţi stau, sînt cu toate tunurile şi altă bogajie şi muniţie în primejdie; deci pentru aceia te rog să faci ce vei putea cu reghementul domniei tale ca să putem opri acea nenorocoasă întîmplare, şi toată rînduiala reghementului o las spre socotinţa domniei tale!»

[...]

Înştiinţare

Toate neamurile Europei cele deşteptate au aflat cum că a scrie gazete sau novele şi acele ale înpărtăşi oamenilor neamului său e cea mai încuviinţată mijlocire de a lumina noroadele cu întîmplatele ale altora fapte a le abate de la rău şi a le aduce spre céle mai bune. Prin novele ne înştiinţăm aşa zicînd că mai este lume şi afară de ţara noastră şi ni se descopere a şti şi cele ce se întîmplă în toate zilele prin aşre împărăţii şi ţări departe, cu care nu numai se desfătează inima şi mintea omului, carea din fire aşa e întocmită, cît pururea se luptă spre ştiinţă şi spre agonisire de cunoştinţe noao; ci şi sufletul se îmbunătăţează, de vreme ce cetitele fapte rele ale altora céle ce s-au întîmplat asupra părinţilor şi a fraţilor săi, asupra domnilor şi

boiarilor săi, asupra patriei sale cu fărădelége, cu necredinţă, cu îndărătnicie îndreznite ne fac a ne îngrozi, precum de pedeapsa şi certarea unor fapte ca aceste; aşa mai vîrtos de necuviinţa şi răutatea ce o cuprinde în sînul său. Aşa ne învăţăm a nu lucra unele ca acéste. Dinprotivă, cunoscutele ale altora fapte bune de credinţă şi de cucerie spre împăratul şi spre patrie, de dragoste frăţească către de aproapele, de ascultare către domnii şi boiarii locurilor, de vitejie în oaste şi de linişte în vréme de pace, ne aprind inima noastră şi cu putere ne îndeamnă a urma unora ca acestea. Nu numai dară frumos şi desfătat lucru este a ceti novele, ci şi de lipsă celui ce nu vrea să rămîe orb de amîndoi ochii.

De aciia, iată că şi grecii, ba şi sîrbii, dobîndind dela înălţatul împărat al Austriei privileghium spre aceia, cu sîrguinţă dau novele, ce se tipăresc la Viena, neamului său; şi neamul atît cel grecesc, precum şi cel sîrbesc, nu numai cu bucurie, ci şi cu mulţumită le primesc.

Singuri noi românii, măcar că ne tragem vivţa de la cel mal slăvit neam în lume, adică dela romani, sîntem de acel scump vistiari lipsiţi. Însă sub stăpînirea preabunulul înpărat al Austriei Francisc Întîiu, carele părinţéşte doreşte ca şi românii să vie la mai bună învăţătură, mi s-au învăpăiat inima de dragoste, ca şi întru acest lucru să slujesc neamului mieu

Pentru aceia, de voi fi înştiinţat de la iubiţii miei români, că bucuros ar primi un lucru folositor ca acesta, şi de se va aduna atîta număr de prenumeranţi, cît să poci purta chieltuiale tipariului, aici, în crăiască cetate Buda, la Crăiasca tipografie, mă voi încumăta a mă apuca şi de acest lucru pentru dragostea neamului. Întru care întîmplare pururea şi necurmat cinstiţii prenumeranţi în toată săptămîna de cîte doao ori ar primi de la mine novele pe cîte o jumătate de coală, adecă o coală pe săptămînă, uneori încă şi mal multe alte vrednice lucruri vom adăoge; a cărora preţ, cu toată chieltuiala, va fi de la un prenumerant 120 de florini nemţeşti pe an sau carele va vrea numai pe o jumătate de an, 10 florini nemţeşti; iară în bani turceşti pe un an 30 lei; pe jumătate de an 15 lei.

Cînd voi fi înştiinţat despre vrerea românilor în treaba aceasta voi anumi şi locurile unde şi la carii cinstiţii neguţitori să numere mai sus arătaţii bani, ca să-i poci primi în vremea sa. Nu lipseşte alta, fără românii să se arate înaintea lumii şi înaintea neamurilor celor streine, că nu cruţă acea puţină cheltuială ce au a a face pentru novele.

Alexie Lazaru

În Buda. La Crăiasca tipografie a Universitatei Ungureşti. 1814.